

KULTURHISTORISK INVENTERING I YTTERESSE

SAMMANFATTNING

En inventering av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer i Ytteresse som ska ligga till grund för revideringen av Ytteresse delgeneralplaner.

Anna-Karin Pensar

2019, uppdaterad 2025

INNEHÅLL

1	Till läsaren.....	1
2	Inledning.....	2
3	Tillvägagångssätt	3
4	Historia	3
4.1	Torpartiden	5
4.2	När skolan kom till byn	5
4.3	Väckelserörelsens etablering.....	7
4.4	Jordbruket förr i tiden.....	8
4.5	Åns betydelse för byn	8
4.6	Näringslivets utveckling i Ytteresse	9
4.7	Kommunalteknik och vägar förr i tiden	11
5	Byggda miljöer i Ytteresse idag	12
5.1	Det nuvarande byggnadsbeståndet.....	12
5.2	Rekommendationer för planläggningen	12
5.2.1	Områdesindelning	12
5.2.2	Ytteresse centrum	13
5.2.3	Sydvästra Ytteresse.....	15
5.2.4	Östra Ytteresse	18
5.2.5	Norra Ytteresse.....	19
5.3	Historiska kartor och flygfoton	24
6	Källor.....	31

1 TILL LÄSAREN

Det föränderliga kulturlandskapet har stor betydelse för människans känsla för sin identitet. Den mänskliga påverkan på landskapsbilden syns tydligt över allt.

Fenomenet med odlade slätter som vi känner det är knappast mer än 100 år gammalt. I dagens lantbruk krävs stora odlingsarealer och därför hotas de små traditionella betesmarkerna och slätterängarna. Gamla betesmarker växer igen, dikesrenarna förbuskas och mindre åkerområden blir slybevuxna eller beskogas. I Ytteresse kan man t.ex. notera att det ännu i början av 1970-talet fanns väldigt många ängslador i odlingslandskapet. I och med att odlingssätten har ändrats finns det inte längre samma behov av ängsladorna och därför har de flyttats in till bostadstomterna och används idag som uthus.

Även byggnadsbeståndet påverkas av vårt levnadssätt. På sikt försvinner det traditionella österbottniska byggnadssättet för att ersättas med moderna hustyper. Större helheter med gamla byggnader blir alltmer sällsynta. I Ytteresse finns det inte många gamla bondstugor kvar men i stället finns det en hel del byggnader från efterkrigstiden (1940–1950).

Förändringar i landskapet kan hanteras på många olika sätt, och det finns inte endast ett sätt som är det rätta. Ska vi försöka stävja förändringsprocessen för att kunna bevara kulturarvet eller ska vi låta förändringen ske utan att försöka påverka? Det viktigaste är att göra invånarna uppmärksamma på vad som sker. Det är inte alltid så lätt att erinra förändringen då man hela tiden lever mitt i skeendet.

2 INLEDNING

Sommaren 2018 inleddes en inventering av den kulturhistoriska miljön i Ytteresse. Inventeringen har gjorts som en av utgångspunkterna för revideringen av delgeneralplanerna. Utredningens målsättning är att urskilja de miljöer och byggnader som har ett kulturhistoriskt värde och att dokumentera byggnaders och miljöers karaktärsdrag och värden. Målet är att leverera ett kunskapsunderlag som underlättar vid planering och bygglovsprövning av byggnader och miljöer inom området.

Kulturhistoriskt värde kan vara av arkitektonisk, byggnadshistorisk, historiskt eller miljömässig karaktär. Med inventeringen som utgångspunkt kan värdefulla miljöer och byggnader beaktas på ett ändamålsenligt sätt vid planläggningen.

Även om inventeringen i första hand är tänkt att betjäna planeringen av markanvändningen är det också tänkt att inventeringen ska öka lokalbefolkningens kunskap om och förståelse för och betydelsen av närmiljöns och historia och hur utvecklingen inverkar på dagens närmiljö. I rapporten finns en kort redogörelse för områdets historia.

Bebyggelsen i Ytteresse är mycket skiktad. Det finns inte många välbevarade traditionella bondgårdar kvar. Vanligast är byggnader från 1940–50-talet och de flesta bostadshusen har byggts ut i många omgångar. Ett annat särdrag är att det på nästan varje gård finns en gammal lada och/eller bod som har i något skede har flyttats till gårdstunet.

3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Rapporten baserar sig till vissa delar på material från tidigare inventeringar i området. Byggnaderna i området Östra Ytteresse-Slätkulla inventerades 1985. I inventeringen ingick 14 byggnader i anslutning till Kullavägen, Punsarsvägen, Ytteressevägen, Mosantfolkvägen och Storgjutovägen i de östra delarna av Ytteresse. År 2004 inventerades 38 byggnader invid Västerbackaleden, Östfolkvägen, Skogsliden, Ravasvägen, Påvällsvägen, Fors-Gersvägen och Forsénsvägen i de sydvästra delarna av Ytteresse.

I denna inventering har byggnader från 1950-talet och äldre inventerats. Även gårdstun där det finns gamla och välbevarade uthusbyggnader har inventerats i sin helhet.

Byggnadsinventeringen bygger på fotografering och samtal med de markägare som det med en rimlig insats har gått att få tag i. Byggnaderna och miljöerna har värderats och bedömts i samarbete mellan Outi Orhanen från Österbottens museum och Anna-Karin Pensar från Pedersöre kommun. Uppgifterna har registrerats i Museiverkets KIOSKI-databas.

4 HISTORIA

Enligt den gamla jordregisterkartan från 1734 fanns det ca 20 hemman i Ytteresse. Varje hemman hade tilldelats odlingsmark och vallmarker längre bort från hemmanet. De flesta av hemmanen låg vid den tiden invid vattendragen Esse å och Mattbäcken (bild 13–15).

År 1912 rasade den stora branden på Påvällsfolk där 40 personer blev hemlösa. Tre stora bondgårdar, tre mindre bostadshus och ett 50-tal andra byggnader blev lågornas rov.

Enligt flygfoton från 1943 finns väldigt många hölador och bodar på åkrarna (bild 15–24). Dessa byggnader har sedan dess till stora delar flyttats till gårdarna och används idag som uthusbyggnader. Bebyggelsen i Ytteresse bestod vid den här tiden främst av mindre gårdsgrupper. Enligt Lantmäteriverkets grundkarta från 1972 fanns sågen då fortfarande mitt i centrum. Vid dansbanan fanns endast en liten byggnad och kommunens detaljplanerade bostadsområde var helt obebyggt. Då fanns varken bostadsbebyggelse eller industri på södra sidan om Åsbackavägen.

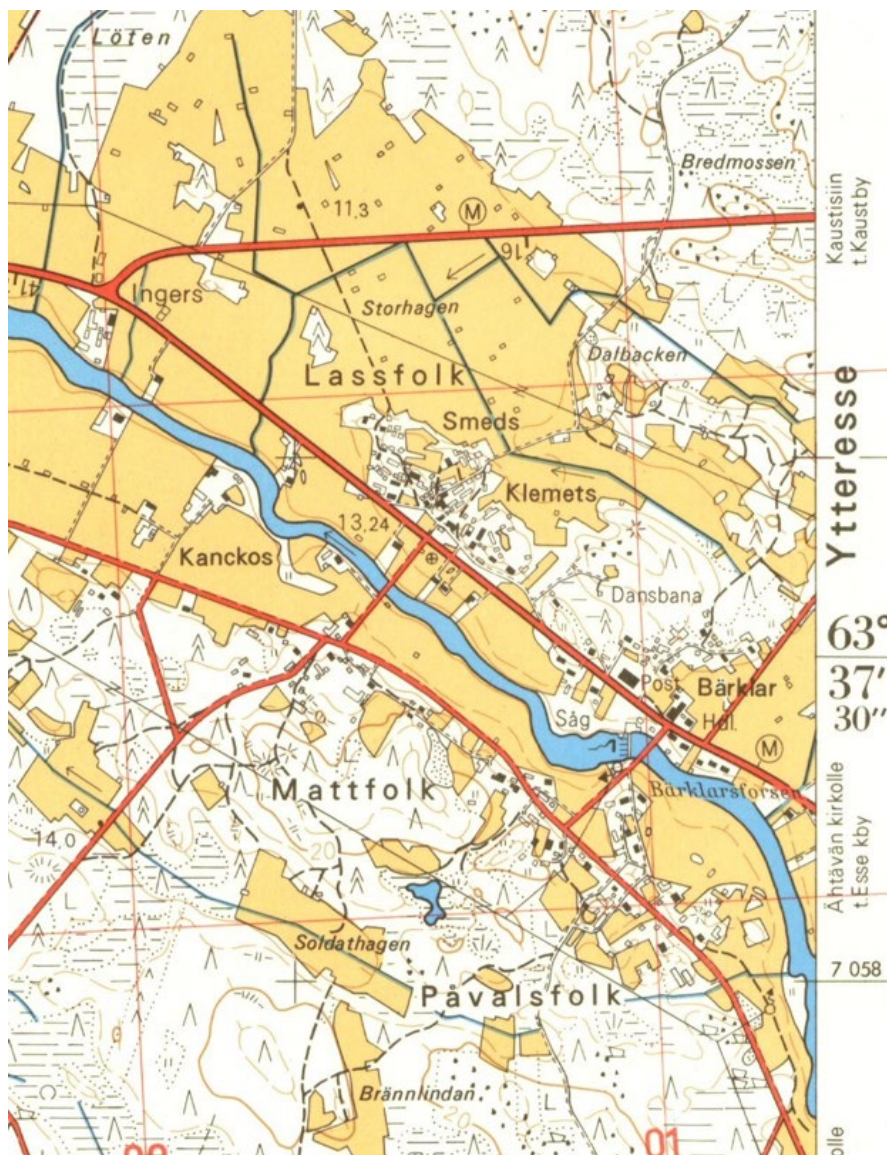

Bild 1: Lantmäteriverkets grundkarta från 1972.

Det senaste nyskiftet i Ytteresse pågick från 1960-talet och registrerades 1987. Utdrag ur protokoll gällande storskiftets målsättningar:

”Bebyggelsen är i huvudsak koncentrerad till 4 tämligen små områden, vilka utgörs av hemmanens gamla tomter. Brukningsenheternas tomter äro sålunda trånga och bebyggelsen planlös, varför det synes oundgängligt att verkställa en del utflyttningar och regleringar för att bereda envar enhet en någorlunda redig tomt”.

En följd av nyskiftet var att byn splittrades, många hus revs och det byggdes nya lite utanför de tätbebyggda områdena.

Senaste nyskifte innan dess fastställdes 1928.

4.1 TORPARTIDEN

Under 1733 inrättades det ständiga kneckthållet i alla socknar i Österbotten förutom i Pedersöre storsocken och Kronoby som indelades i soldatroten först 1804. En rote bestod vanligen av 3–4 hemman. Rotebönderna hade skyldighet att ordna ett torpställe för soldaterna och bygga en stuga på högst 7*7 alnar (1 aln = ca 0,6 m), en bod, ett fähus och en foderlada. Dessutom skulle en åker för en ½ tunnas utsäde och en äng för några lass hö röjas i någon skogsbacke. Roten skulle dessutom stå för alla kostnader för soldaterna förutom för vapen och betala en lön på 54 riksdaler. Många av torpen han knappt bebos innan soldaterna hamnade ut i 1808–1809-års kriget.

4.2 NÄR SKOLAN KOM TILL BYN

År 1874 bildades en folkskolefond i Esse där bland annat brännvinsskattemedel från år 1872 (235,45 mark) skulle användas. År 1879 var de samlade medlen ännu otillräckliga för att bygga ett skolhus i Esse och först 1884 kom planeringen av skolan igång. År 1898 hittades efter många om och men en lämplig tomt för en folkskola i Ytteresse på Ravasbacka där skolan även finns idag. Skolan planerades enligt samma modell som Forsby skola. Skolhuset blev färdigt 1899 och revs 1959 när den nuvarande skolan hade tagits i bruk (bild 3). Kilstenarna från grunden användes bland annat till brokistorna i Påvalsfolk åbro. Fram till 1928 fungerade även Furubo på Kapellbacken som folkskola (bild 2). Den nuvarande skolan planerades av Erik Kråkström och togs i bruk 1959. Tillbyggnader och saneringar gjordes åren 1986, 2000 och 2016 (bild 4).

Bild 2: Söndagsskolelever vid Furubo 1922.

Bild 3: År 1959 blev den nya skolan (till höger) färdig och därefter revs den gamla skolan (till vänster) som var byggd i samma stil som Forsby skola.

Bild 4: Ytterse skola.

4.3 VÄCKELSERÖRELSENS ETABLERING

Innan den evangeliska väckelserörelsens ankomst hade man i Esse tagit djupa intryck av den s.k. pietistiska väckelsen som hade vunnit många anhängare omkring 1860–1880. I slutet av 1880-talet minskade antalet anhängare till endast ett fåtal och ungdomarna ägnade sig alltmer åt den kulturella ungdomsrörelsen. Under denna tid uppstod olika väckelserörelser som började missionera. Bland annat bönehusen på Punsarsvägen (bild 5) och på Ravasbacken och även den gamla småskolan Furubo, som mellan åren 1928 och 1954 användes som möteslokal, vittnar om denna utveckling. Det nya bönehuset i Punsar blev färdigt 1996 och finns på Ytteressevägen 411 (bild 6).

Bild 5: Bröllop vid det gamla bönehuset i Punsar 1923.

Bild 6: Det nya bönehuset i Punsar blev färdigt 1996.

4.4 JORDBRUKET FÖRR I TIDEN

I Ytteresse finns några rior och många bodar och lador som vittnar om jordbruket i svunna tider. Förr i tiden torkades säden och tröskades i de stora riorna och halmen gjordes till halmtak på ladorna och riorna. Det var vanligt att flera gårdar gick samman för att få arbetskraft när tröskningen pågick. Potatisodling var också vanlig på gårdarna liksom linodling. Linet rötades i ån och hängdes sedan på tork på gärdesgården. På den tiden var det vanligt med torrläggning och nyodling av mossmarker.

På 1800-talet och i början av 1900-talet hölls kor, ungnöt och får på så kallat skogsbete eftersom alla åkrar odlades. I hela Esse fanns i början av 1920-talet ett tjugotal fäbodstugor där man brukade vistas med korna på fäbodvallen. Grunden till det välbevarade system av stengärdesgårdar på Dalbacken (bild 12) och mindre delar av stengärdesgårdar som finns runtom i Ytteresse härstammar troligtvis från den tiden. Mellan 1950- och 1970-talet fanns det en stor koncentration av avels- och förädlingshönserier i Ytteresse. Före detta Ytteresse snickeris fastighet fungerade från 1950 som ägguppsamlings- och fodermagasin.

4.5 ÅNS BETYDELSE FÖR BYN

Ån har i alla tider varit viktig för byn. Vid forsen mellan Bäkrar och Påvall har det funnits verksamhet under lång tid. Man anser att vattenkraften i Påvallsforsen utnyttjades redan så tidigt som på 1400-talet.

Forsen var förr byns medelpunkt. Folk träffades, man hade tid att sitta och prata och jämfördes varandras arbetsmetoder. På 1700-talet har där varit både kvarn och såg. I början av 1900-talet byggdes Påvalls såg. På fundamentet till ramarna kan man än idag läsa datumet 7.10.1908 vilket är sågens byggår. Påvalls kvarn som byggdes 1920 ägdes ursprungligen av 14 bönder (bild 7). Nedanför kvarnen fanns en bykplats med två stora tvättgrytor där husmödrarna på Påvall tvättade kläder, mattor och säckar sommartid. Kvarnhuset revs 1926 och uppfördes till boningshus på Kulla. På 1940-talet uppfördes åter en kvarn för kreatursfoder inne i sågen. Verksamheten lades ner 1953 och sågen revs 1955. År 1950 startades ett fettkokeri i kvarnen som totalförstördes i en brand 1956.

Bild 7: Påvalls kvarn 1927.

År 1905 anhöll bönderna på Mattfolk och Kanckos om att få bygga en bro över ån vid Mattfolk (bild 8).

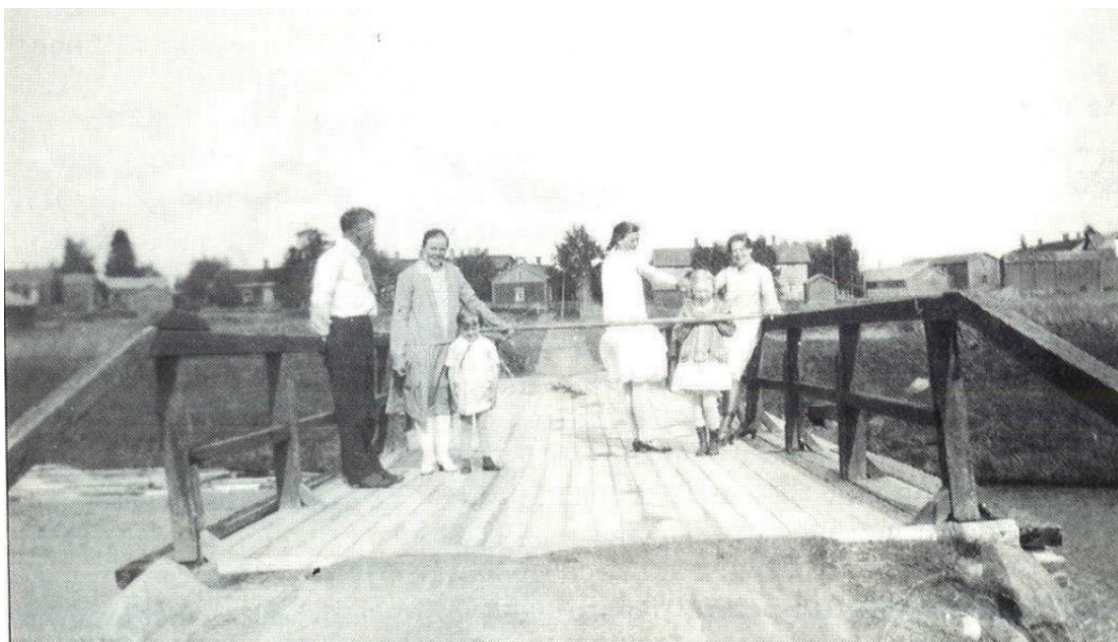

Bild 8: Mattfolk åbro 1928.

4.6 NÄRINGSLIVETS UTVECKLING I YTTERESSE

Den första smeden i Ytteresse började smida omkring 1820 på Punsar. Där smiddes allt som hörde till jordbruket för hand. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet fanns också bland annat ett skrädderi i Enafolk, en rocksvarvare (svarvade spinnrockar) och ett skomakeri vid Kulla. Mellan 1949–1958 verkade ett tegelbruk på Fällbacka som i folkmun kallades "Ler och kladd".

I Ytteresse har det i alla tider funnits skickliga snickare. Redan i början av 1800-talet gjorde Bärklarssnickarn den vackra predikstolen i Esse kyrka. Även vid Kulla, Roskulla och Lassfolk fanns mycket skickliga snickare. År 1945 startade tre snickare Ytteresse snickeri i ett bilgarage. Så småningom köpte de en stor barack från Bennäs som byggdes upp vid Punsarsvägen. Ytteresse Äggandelslag köpte senare byggnaden och idag ägs byggnaden av Erikssons verkstad (bild 9).

Bild 9: Före detta Ytteresse snickeris byggnad som på 1950-talet fungerade som ägguppsamlings- och fodermagasin.

Under 1930 talet fanns en blomstrande och expansiv fjäderfähantering i Esse som tynade bort under krigsåren. Senare under 1950-, 1960- och 1970-talet återuppstod fjäderfähanteringen och under 1960-talet fanns drygt en fjärdedel av Finlands hönsstam i Ytteresse.

Redan på 1600-talet fanns en postbonde i Esse fram till 1654. Även på 1700-talet försiggick brevföringen tillsammans med gästskjutsningen. I Ytteresse började posten delas ut i Forsmans affär när den öppnade 1908. År 1916 började Esse handelslag sin verksamhet i Ytteresse på Klemets i Engströms gård. När den nya större butiksbyggnaden blev färdig 1917 flyttade även posten till handelslaget. Handelslaget byggde en ny butik 1936 på samma tomt. I slutet av 1940-talet inreddes ett litet rum i magasinsbyggnaden till postkontor. När byggandet av den nya raka vägen genom byn påbörjades måste handelslaget, där både banken och telefoncentralen då var inhyst, rivas. Mellan 1956 och 1968 fanns posten, banken och telefoncentralen vid Maria Vesterlunds på Kapellbacka under tiden som ett nytt affärshus byggdes i centrum och verksamheterna fick större utrymmen söder om Ytteressevägen. År 1975 förstörades butiken ytterligare med två bostadsrum.

År 1989 byggdes ett stort affärscenter i Ytteresse i två separata byggnader, ett affärshus med lagerutrymmen och ett hus med bank, försäkringskontor, dam- och herrfrisering, skogsvårdsföreningens kontor och Österbottens träkontor. År 1993 köptes byggnaden av K-lantbruk och verksamheten bedrevs till början av 2020-talet av Kjellmans.

Bild 10: Gammalt flygfoto av Ytteresse centrum. Från vänster Andelsbanken, Esse handelslag och Bärklars såg. Till höger Enas affärslokaler. Inget årtal.

4.7 KOMMUNALTEKNIK OCH VÄGAR FÖRR I TIDEN

Esse åbro byggdes 1905 av bönderna i Mattfolk och Kanckos.

År 1936 och 1937 byggdes en fin och rak väg från Brunndjälo till Fällbacka. Då slapp man den gamla krokiga vägen förbi Enafolk, Jossa, Kulla och Fällbacka gårdsgrupp.

År 1946 bildades ett vattenbolag i nedre ändan av byn och 1947 i övre ändan (från skolan räknat). Man byggde vattenledningar genom att borra hål i tallstockar som grävdes ner i marken.

5 BYGGDA MILJÖER I YTTERESSE IDAG

5.1 DET NUVARANDE BYGGNADSBESTÅNDET

Byggnadsbeståndet i Ytteresse är idag skittat och består till stora delar av byggnader från 1940- och 1950-talet. Bondgårdar som inte har förändrats genom tillbyggnader är ovanliga. Även bostadshusen från 1940- och 1950-talet är ofta mycket förändrade av tillbyggnader. På området finns även nyare byggnader och byggnadsstilen på de nyare bostadshusen är mycket varierande. Typiskt för Ytteresse är att det nästan på varje gårdstun finns en gammal lada eller en gammal bod även om bostadsbyggnaden är ny.

En stor del av det nyare byggnadsbeståndet är koncentrerat till kommunens detaljplanerade bostadsområde som har byggts ut i etapper. Utgående från byggnadsbeståndet i bostadsområdet kan man avgöra under vilken tidsperiod området har byggts ut. På detaljplanerade området finns ett relativt omfattande nätverk av stengärdesgårdar som troligen härstammar från 1800-talet eller början av 1900-talet.

Ett intressant inslag i odlingslandskapet är fyra sexkantiga ladorna varav en finns invid Åsbackavägen och tre i Fors-Gers. I området finns även några välbevarade ståtliga rior som vittnar om jordbruket i svunna tider.

5.2 REKOMMENDATIONER FÖR PLANLÄGGNINGEN

5.2.1 Områdesindelning

Under inventeringsarbetet har 109 gårdstun inventerats. Om det på ett gårdstun finns enskilda intressanta byggnader eller andra objekt dokumenterades alla byggnader och objekt på gårdstunet. Gårdstunen valdes ut vid genomgång i terrängen tillsammans med Outi Orhanen från Österbottens museum. Inventeringsområdet har, för att förbättra åskådligheten, delats in i 4 delområden; Ytteresse centrum, Sydvästra Ytteresse, Östra Ytteresse och Norra Ytteresse (bild 11).

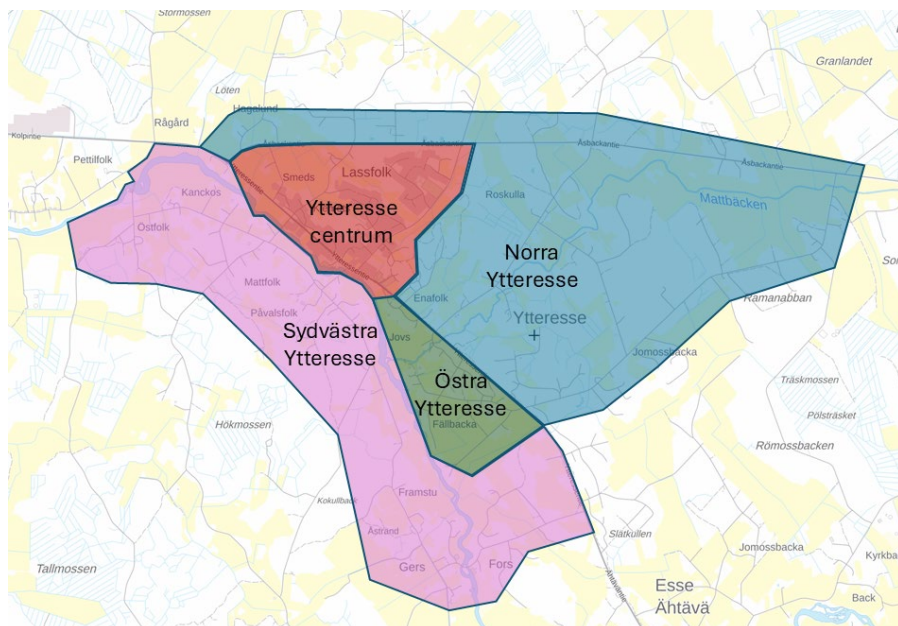
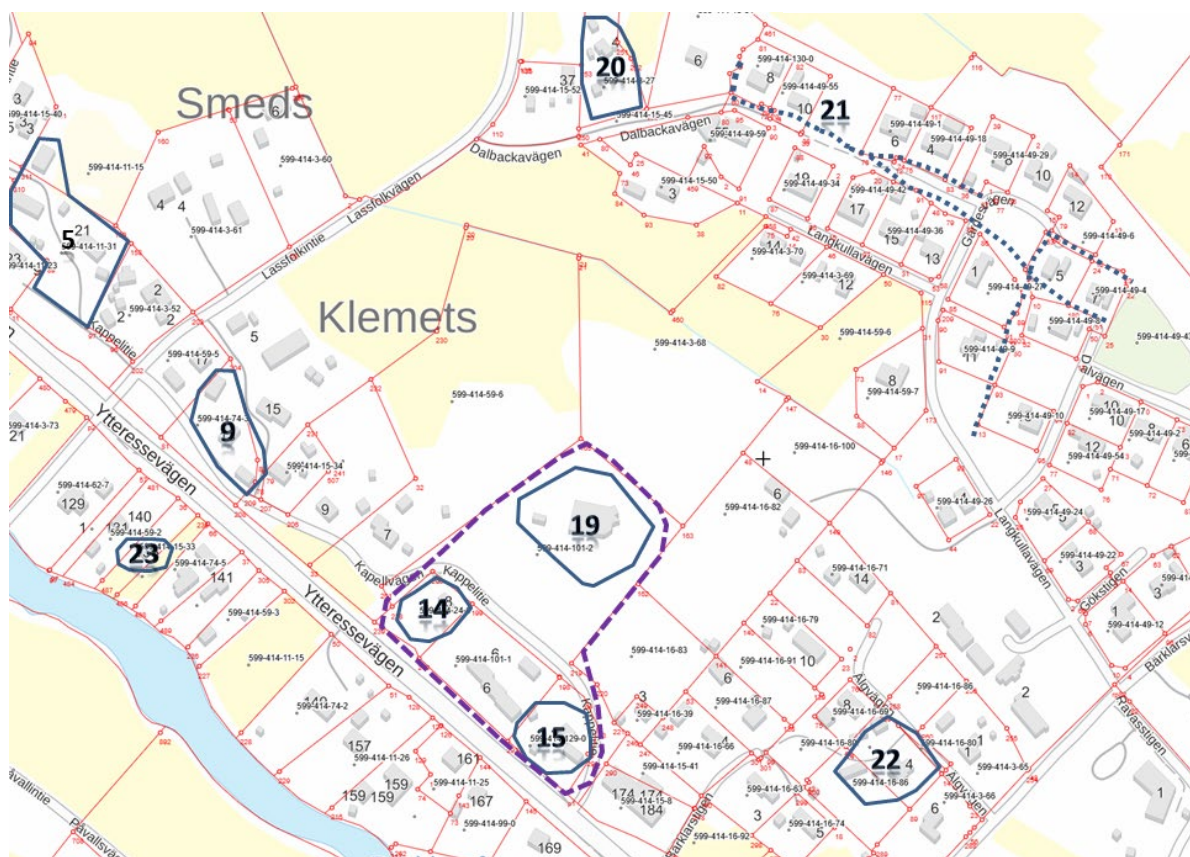
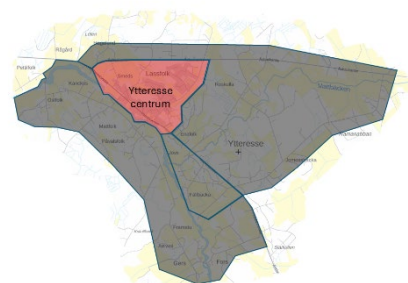

Bild 11: Inventeringsområdet har delats in i fyra delområden.

På basen av den kulturhistoriska inventeringen föreslås områden som är värdefulla med tanke på bybilden få beteckningen sk-2 (lokalt eller byamässigt värdefullt område). Värdefulla gårdstun och byggnader föreslås få skyddsbeteckning sr (byggnad/gårdstun som ska skyddas). Systemet med stengärdesgårdar i Dalbacken föreslås få beteckningen s-1 (stengärdesgårdar som skall skyddas). Fors-Gers som är en viktig kulturmiljö på landskapsnivå föreslås få beteckningen sk-1 (landskapsmässigt värdefull kulturmiljö).

5.2.2 Ytteresse centrum

Kapellvägen (norr om Ytteressevägen) bjuder ställvis på fina miljöer men byggnadsbeståndet är stilmässigt mycket splittrat. Furubo bildar tillsammans med Ytteresse paviljong och bostadsbebyggelsen i närheten en värdefull helhet.

Ytteresse centrum					
Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
5	Kapellvägen 21	Ekonomibyggnader Bodar	Byggnadshistoriskt	2	sk-2, sr
9	Kapellvägen 13	Bostadshus Uthus	Kulturhistoriskt Byggnadshistoriskt Landskapsmässig	2	sk-2
14	Kapellvägen 8 (Furubo)	Fritidsbostad Uthus	Kulturhistoriskt Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
15	Kapellvägen 3	Bostadshus Uthus	Byggnadshistoriskt	2	sk-2

19	Danspaviljong	Danspaviljong	Kulturhistoriskt	2	sk-2
20	Dalbackavägen 4	Alla byggnader	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2	sk-2
21	Stengärdesgårdar		Kulturhistoriskt Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	1	s-1
22	Älgvägen 4	Ria Bastu	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
23	Ytteressevägen 135	Bostadshus	Byggnadshistoriskt	2	sk-2
Helhet (sk-2): 14, 15 och 19					

Systemet av stengärdesgårdar i Dalbacken och delar av det detaljplanerade bostadsområdet, som troligtvis härstammar från 1800-talet och början av 1900-talet när man höll boskap på skogsbyte (bild 12).

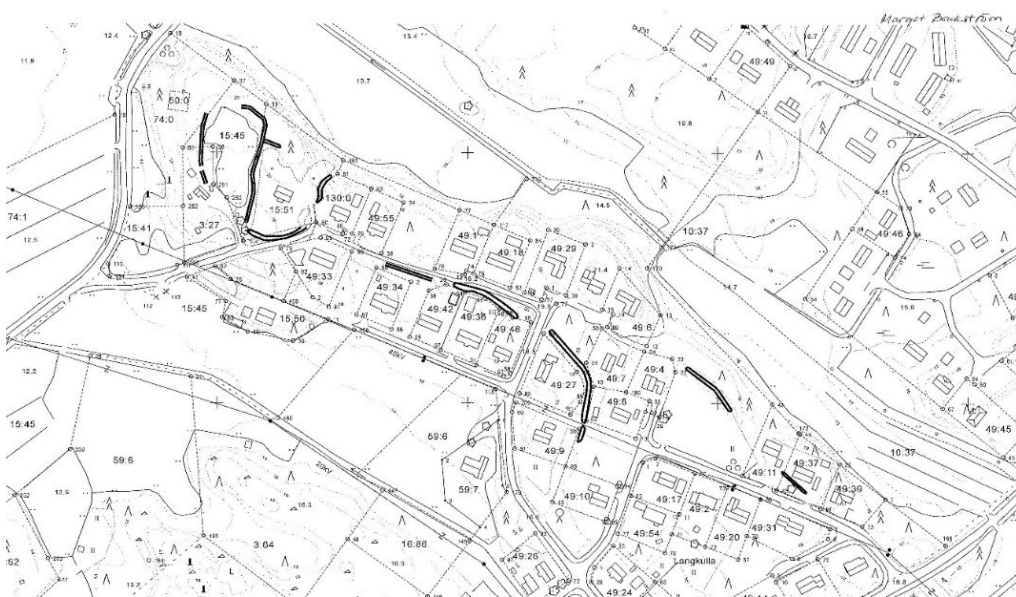
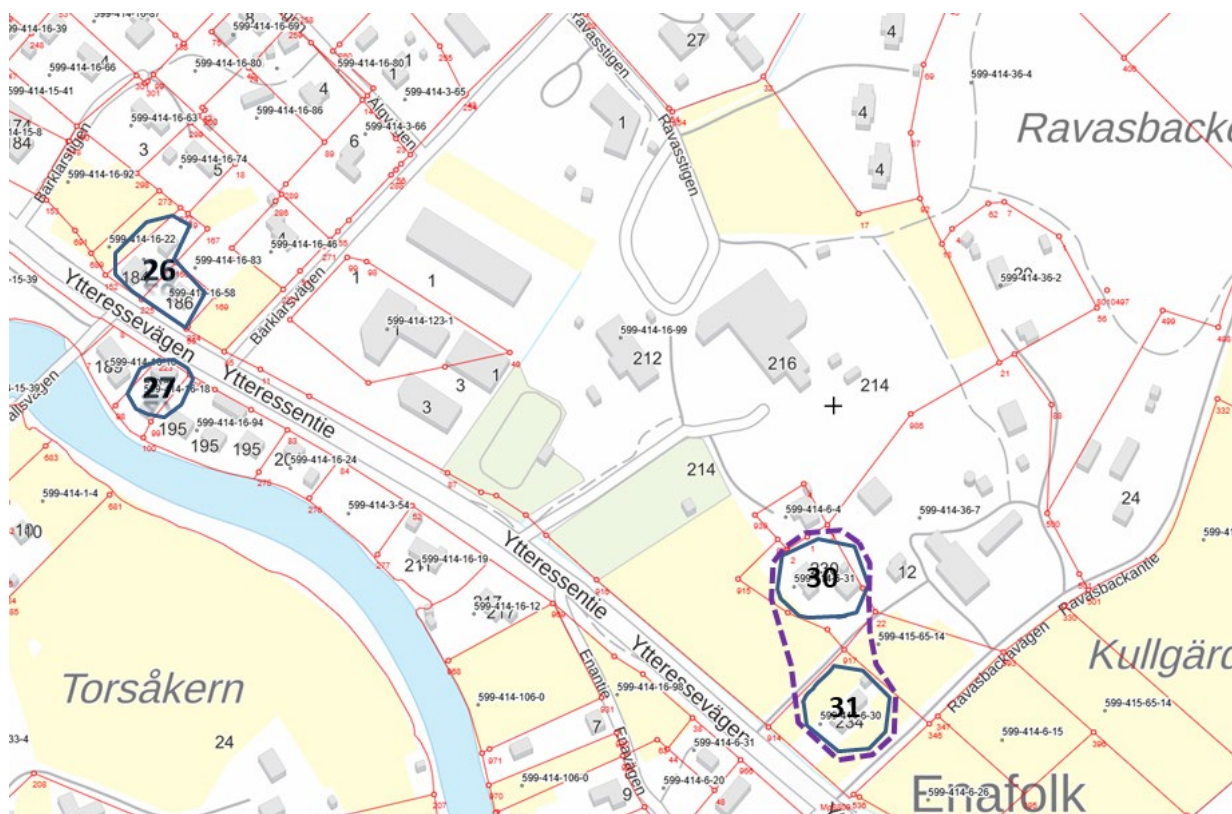

Bild 12: Stengärdesgårdarna på Dalbacken.

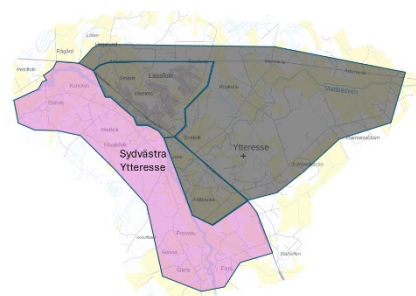
Bebyggelsen mellan Ytteressevägen och Esse å domineras av bostadshus från efterkrigstiden som i stor utsträckning har ändrats och byggts ut. Mitt i centrum finns några lite större byggnader som tillsammans bildar en kulturhistoriskt värdefull helhet som också är viktig för centrubilden. Även bönehuset i anslutning till Ytteresse skola bildar tillsammans med det närliggande bostadshuset en värdefull helhet.

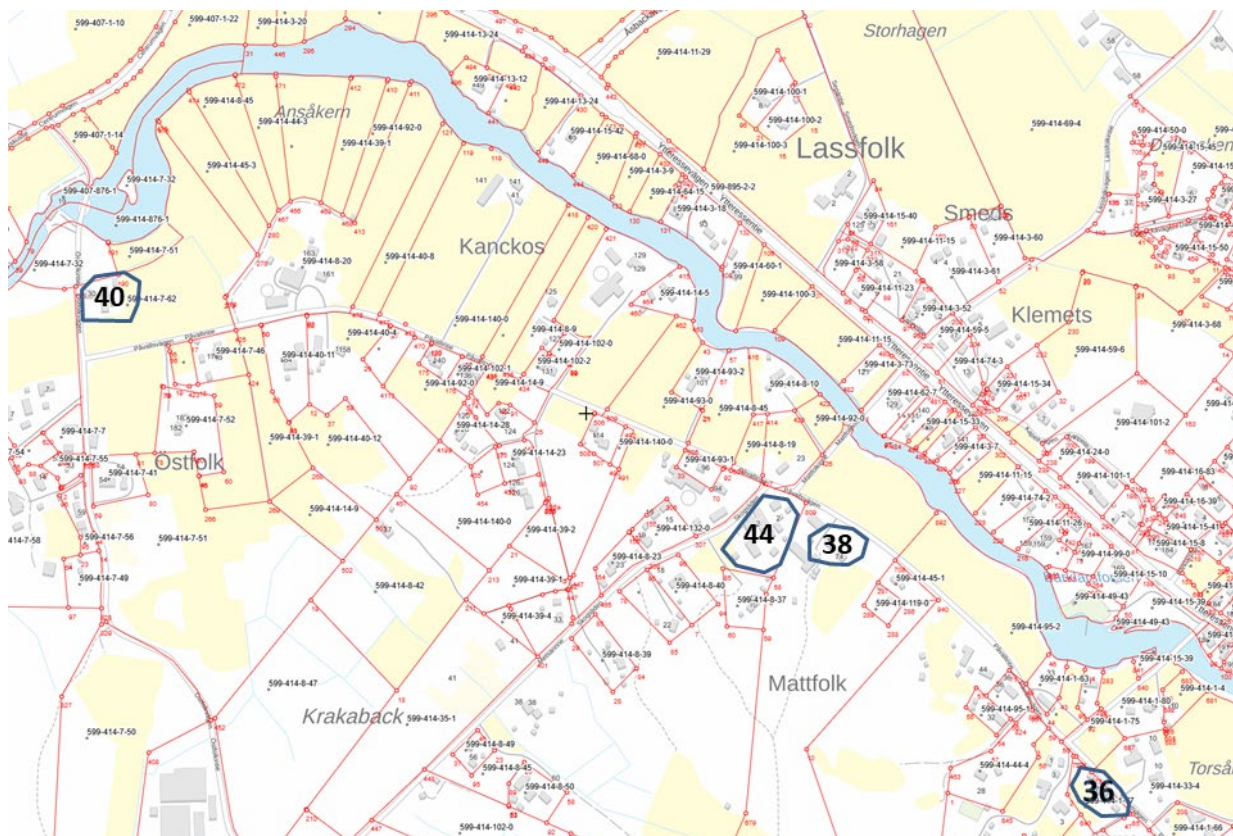

Ytterresse centrum					
Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
26	Ytterressevägen 186	Två bostadshus	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2+	sk-2, sr
27	Ytterressevägen 191	Bostadshus	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2+	sk-2, sr
30	Ytterressevägen 218	Bönehus	Kulturhistoriskt Byggnadshistoriskt	2	sk-2
31	Ytterressevägen 234	Bostadshus	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
Helhet (sk-2): 30 och 31					

5.2.3 Sydvästra Ytterresse

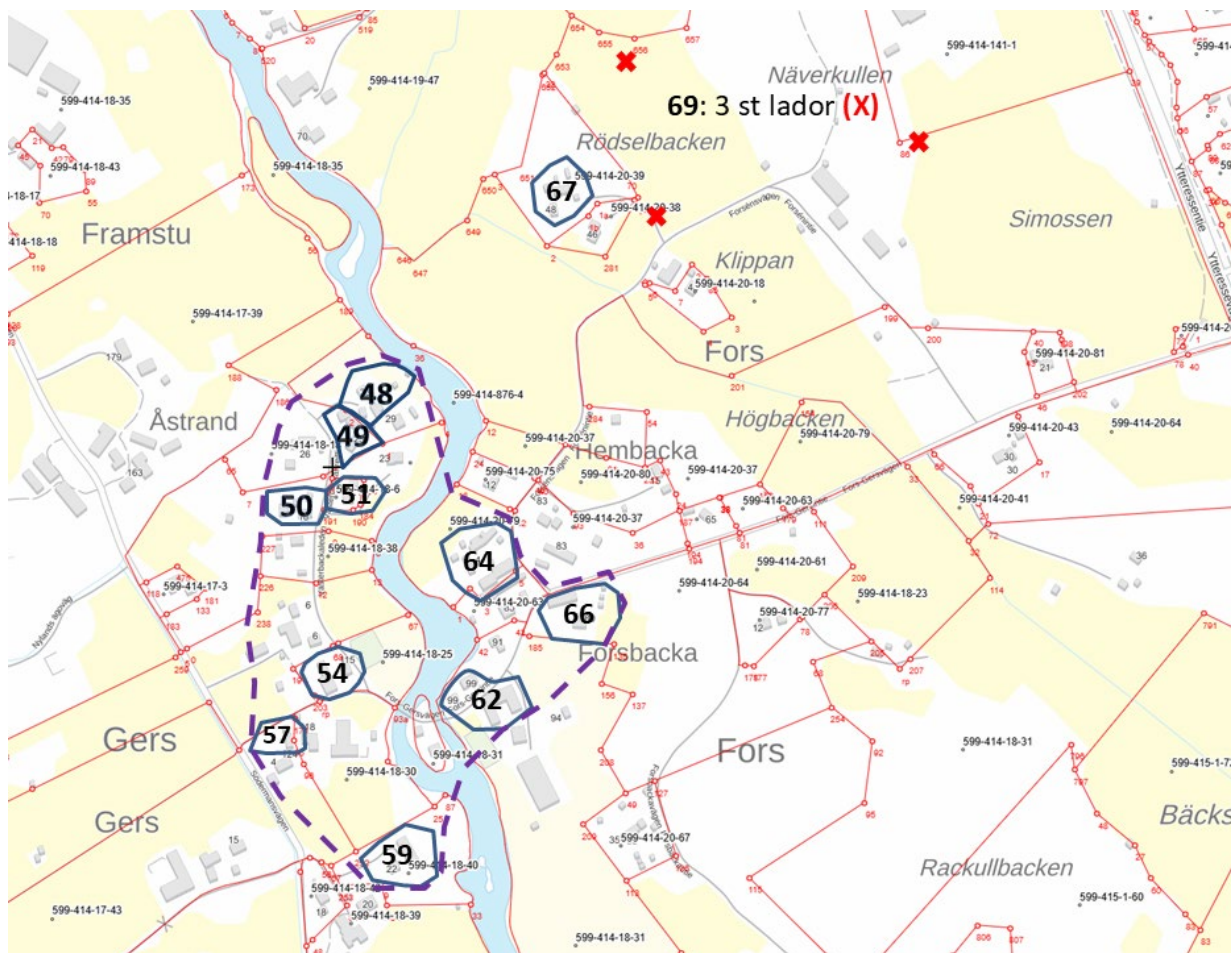
Stilen på bebyggelsen längs Påvällsvägen och Ravasvägen är varierande. År 1912 rasade en stor brand på Påvällsfolk. Av denna anledning finns idag endast ett par gårdstun som bildar kulturhistoriskt värdefulla helheter i området.

Sydvästra Ytteresse					
Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
36	Ravasvägen 7	Stengärdesgård	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	1	sr
38	Påvällsvägen 74	Gammalt bostadshus	Kulturhistoriskt Byggnadshistoriskt	2+	sr
40	Östfolkvägen 30	Helheten	Byggnadshistoriskt	2	sk-2
44	Skogsliden 2	Helheten		2+	sk-2

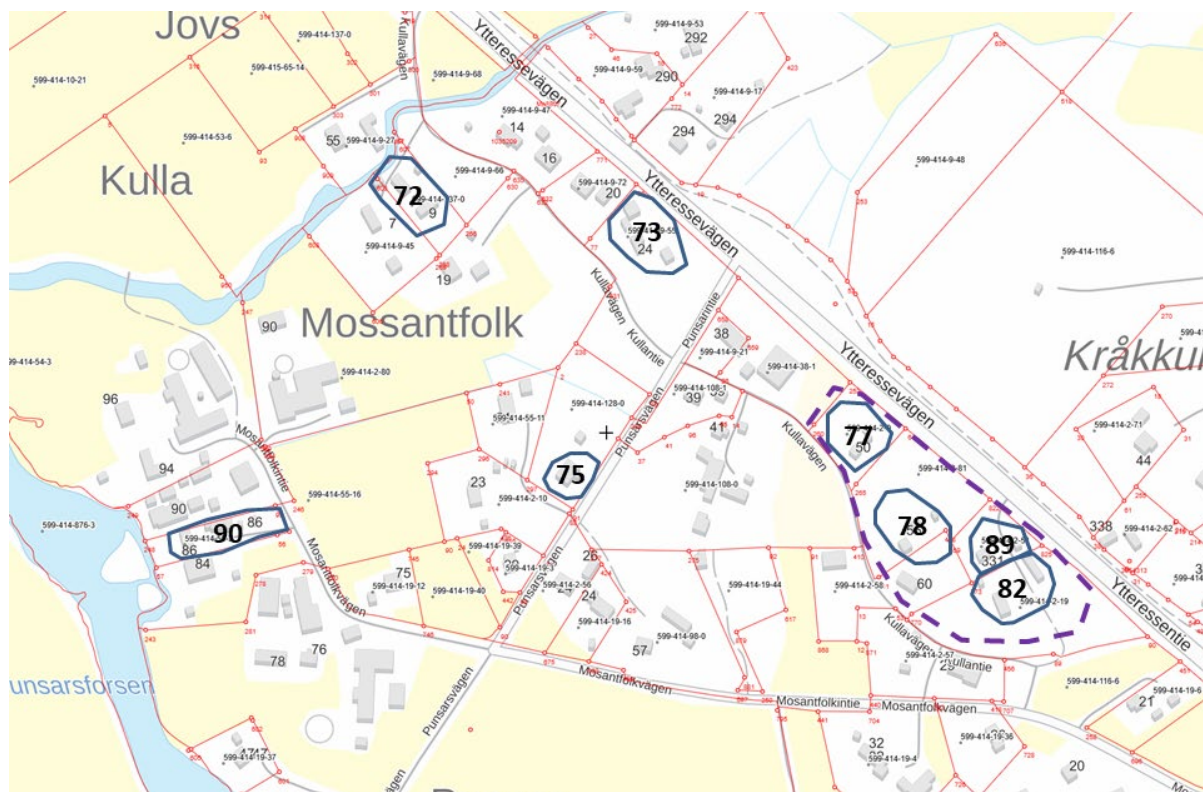
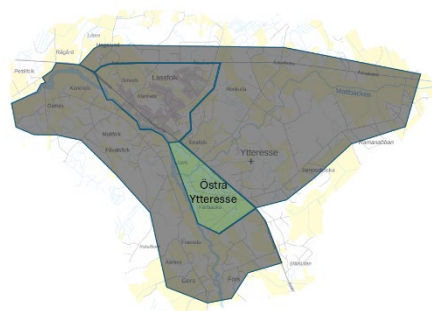
I Fors-Gers finns många välbevarade gamla byggnader och miljöer som för sig har ett kulturhistoriskt värde. Tillsammans bildar de värdefulla gårdstunen, byggnaderna och byvägen öster om Esse å och längs Västerbackaleden en särskilt värdefull helhet. De sexkantiga ladorna är intressanta inslag i åkerlandskapet.

Sydvästra Ytteresse					
Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
48	Västerbackaleden 33	Helheten	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2+	sk-2
49	Västerbackaleden 25	Helheten	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
50	Västerbackaleden 18	Helheten	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
51	Västerbackaleden 21	Bostadshus	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
54	Fors-Gersvägen 115	Helheten	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2	sk-2
57	Fors-Gersvägen 124	Helheten	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
59	Södermansvägen 22	Helheten	Landskapsmässigt	2	sk-2
62	Fors-Gersvägen 99	Bostadshus Uthus Stall	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2+	sk-2
64	Forsénsvägen 4	Helheten	Byggnadshistoriskt	1	sk-2, sr
66	Fors-Gersvägen 80	Helheten	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
67	Forsénsvägen 48	Helheten	Byggnadshistoriskt	2	sk-2
69	Forsénsvägen	3 st sexkantiga lador	Kulturhistoriskt Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	1	sr
Helhet (sk-1): 48, 49, 50, 51, 54, 57, 59, 62, 64 och 66					

5.2.4 Östra Ytteresse

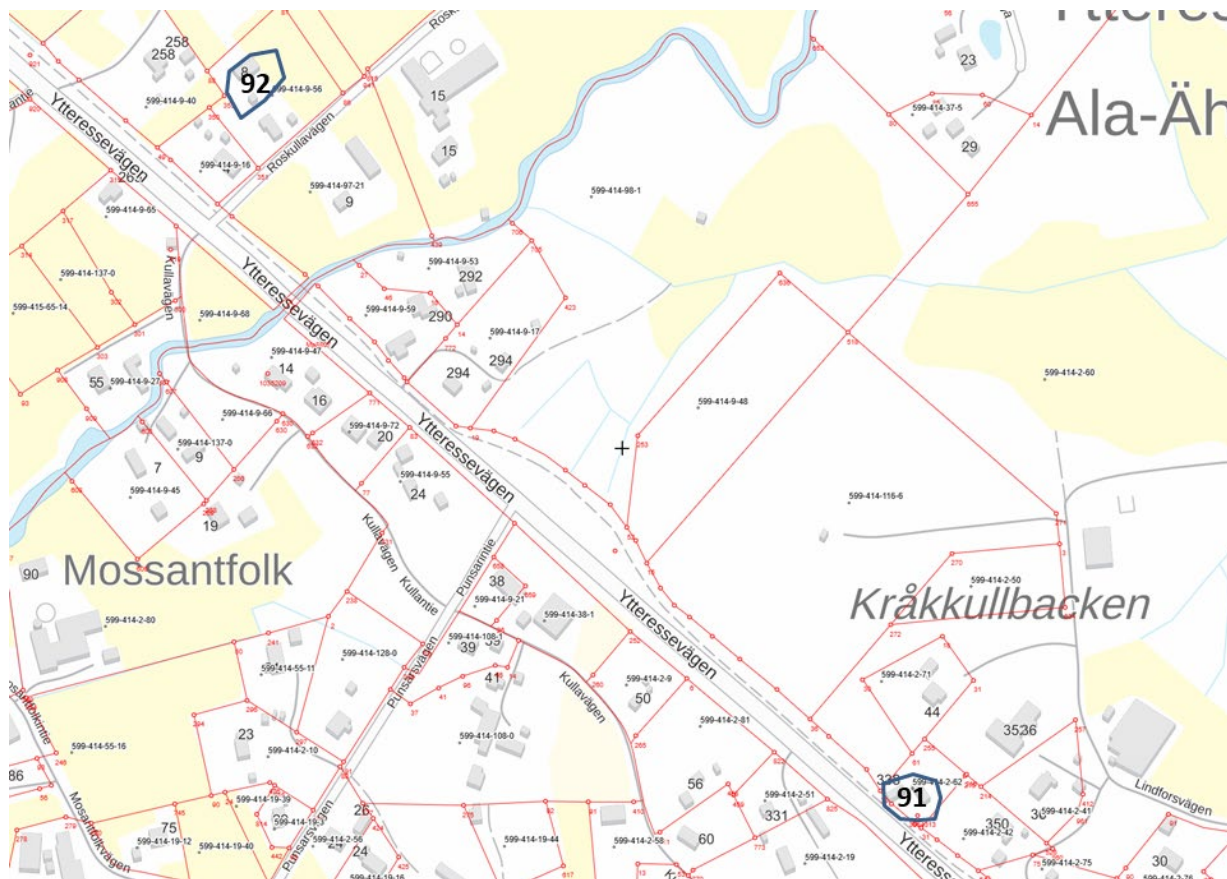
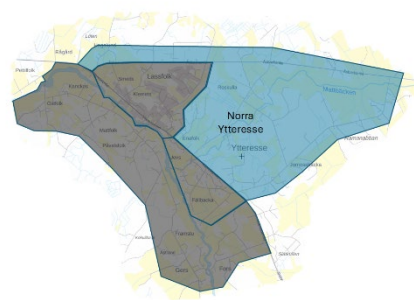
Här består det mest värdefulla området av ett område med relativt välbevarad äldre bebyggelse längs Kullavägen. Gårdstunen längs östra delen av Kullavägen bildar tillsammans en värdefull helhet.

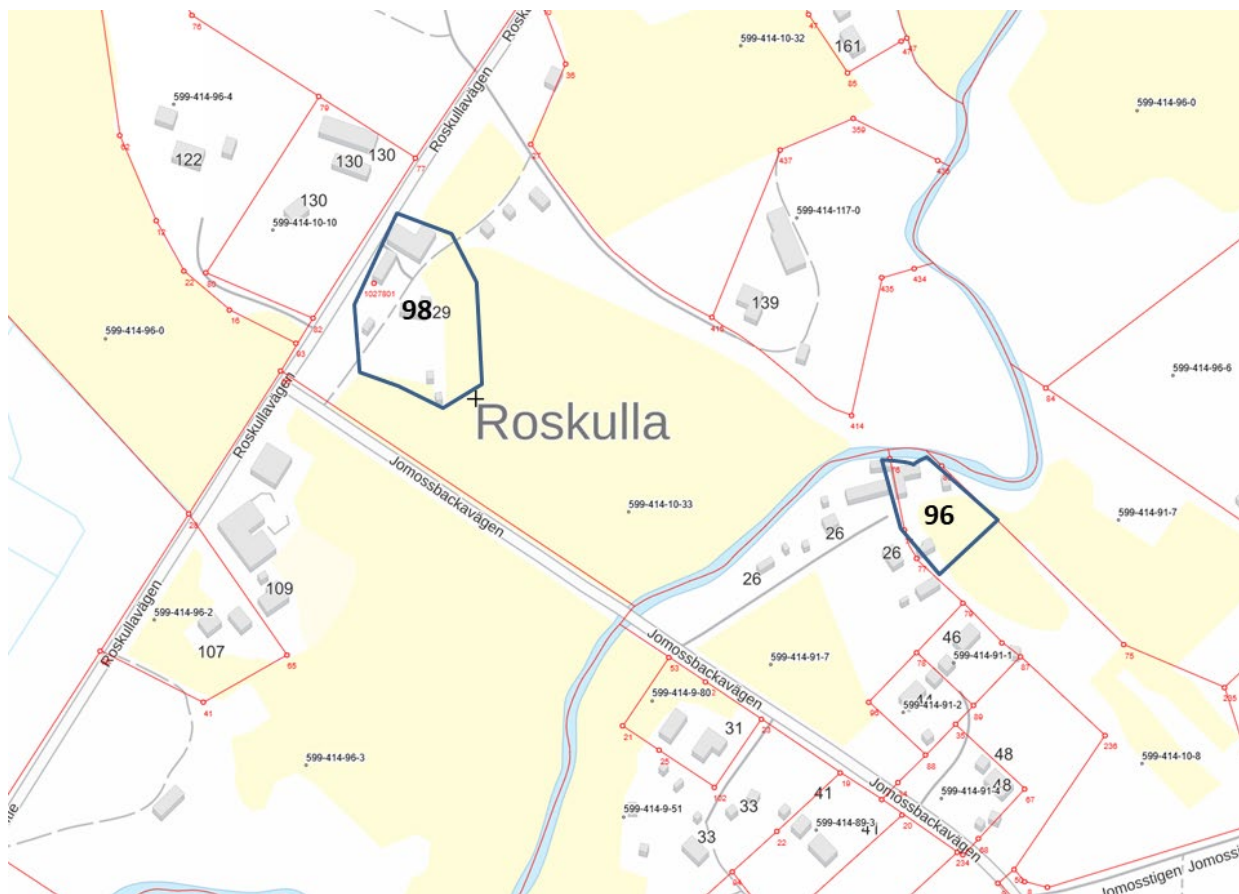
Östra Ytteresse					
Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
72	Kullavägen 9	Helheten	Byggnadshistoriskt	1	sk-2, sr
73	Kullavägen 24	Helheten	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
75	Punsarsvägen 21 (Punsar gamla bönehus)	Bönehus	Kulturhistoriskt	2	sr
77	Kullavägen 50	Bostadshus	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
78	Kullavägen 56	Helheten Bostadshus Gammalt torp Stenröse	Byggnadshistoriskt	2	sk-2
82	Kullavägen	Helheten	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2	sk-2
89	Ytteressevägen 331	Bostadshuset	Byggnadshistoriskt	2	sk-2
90	Mosantfolkvägen 86	Helheten	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	1	sk-2
Helhet (sk-2): 77, 78, 82 och 89					

5.2.5 Norra Ytteresse

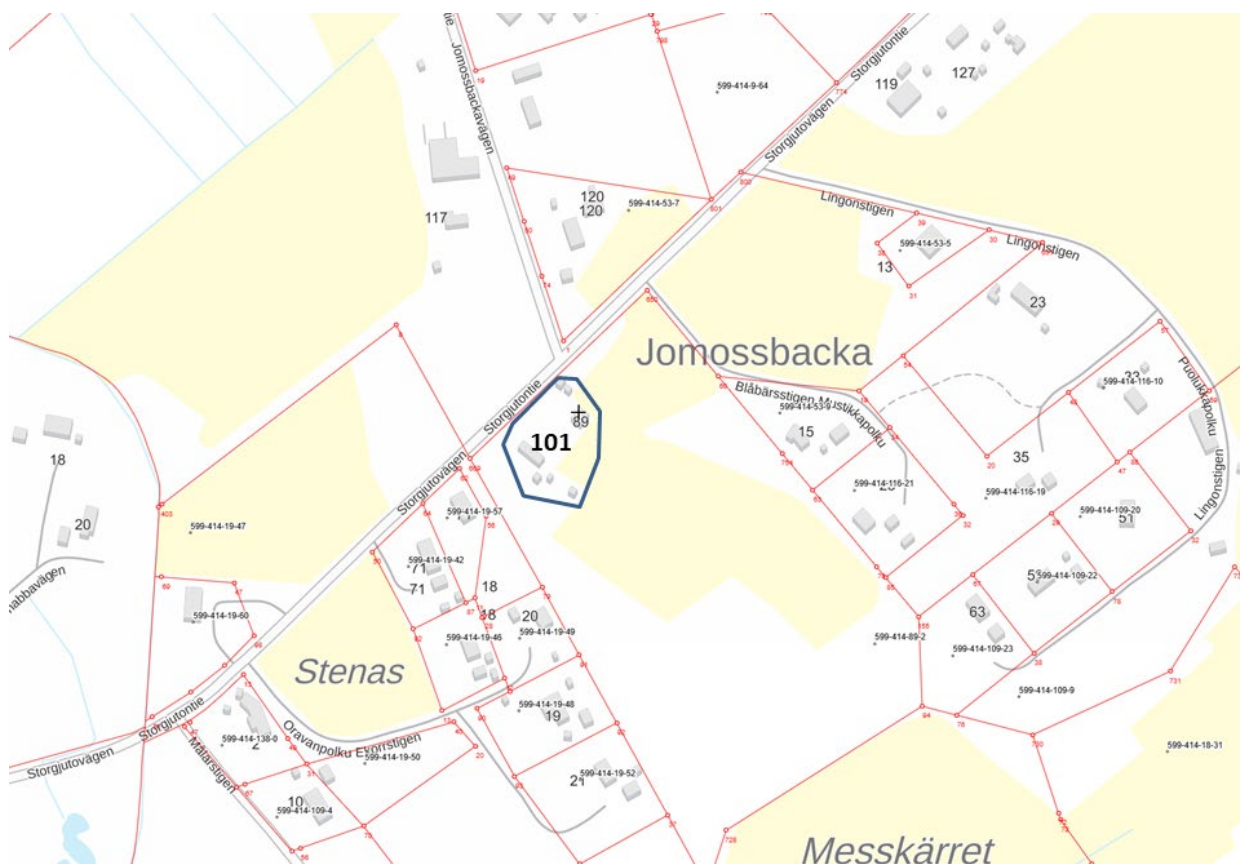
Bebyggelsen i Norra delen av Ytteresse är i allmänhet relativt modern och endast några gårdstun består av ett äldre byggnadsbestånd med kulturhistoriska värden. Ett par byggnader i västra delen av Slätkullavägen bildar en värdefull helhet.

Norra Ytteresse					
Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
91	Ytteressevägen 338	Helheten	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2+	sk-2
92	Roskullavägen 8	Bostadshus Uthus	Byggnadshistoriskt	2	sk-2

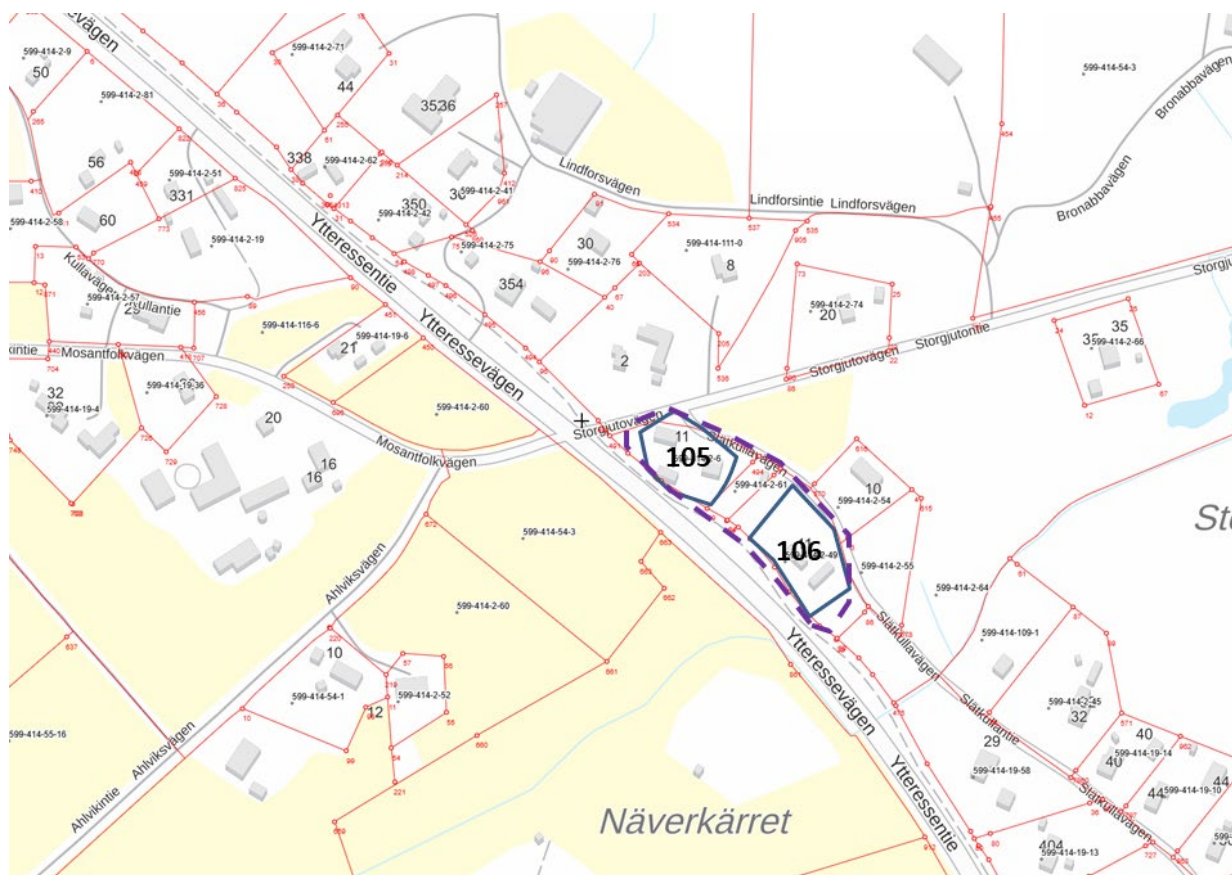

Norra Ytteresse

Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
96	Jomossbackavägen 26	Fritidsbostad Bod Ladugård	Byggnadshistoriskt	2+	sk-2
98	Roskullavägen 129	Bostadshus Vedhus (stall) Fähus Bod Snickeri Lada	Byggnadshistoriskt	2-	sk-2

Norra Ytteresse					
Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
101	Storgjutovägen 89	Helheten	Byggnadshistoriskt	2	sk-2

Norra Ytteresse					
Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
104	Åsbackavägen	Sexkantig lada	Kulturhistoriskt Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	1	sr

Norra Ytterse					
Nr	Adress (namn)	Värdefulla byggnader	Typ av värde	Klass	Beteckning
105	Slätkullavägen 1	Bostadshus Uthus	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2	sk-2
106	Slätkullavägen 11	Helheten	Byggnadshistoriskt Landskapsmässigt	2-	sk-2
Helhet (sk-2): 105 och 106					

5.3 HISTORISKA KARTOR OCH FLYGFOTON

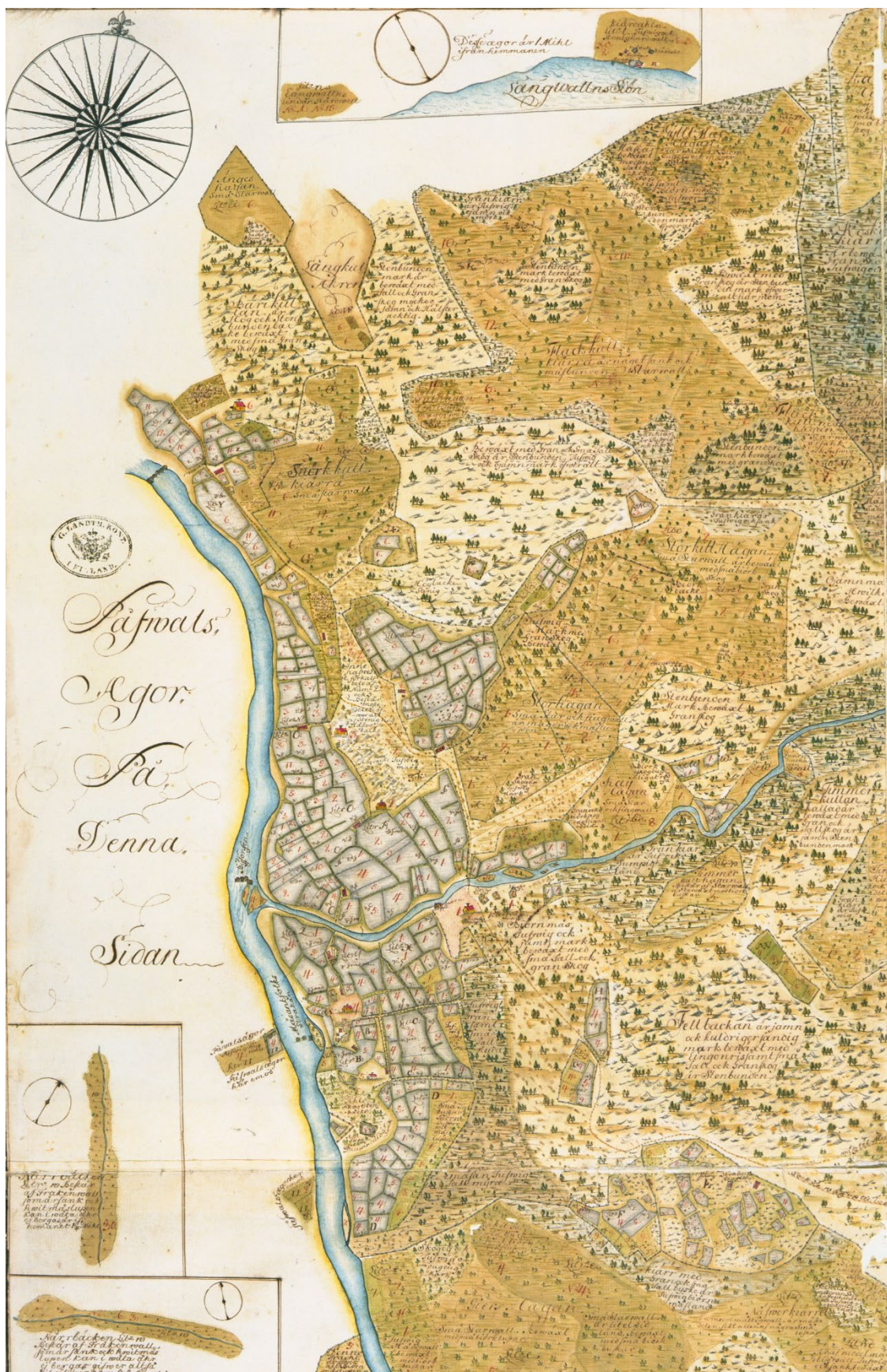

Bild 13: Jordregisterkarta från 1734. I mitten av bilden finn det som idag är Ytteresse centrum.

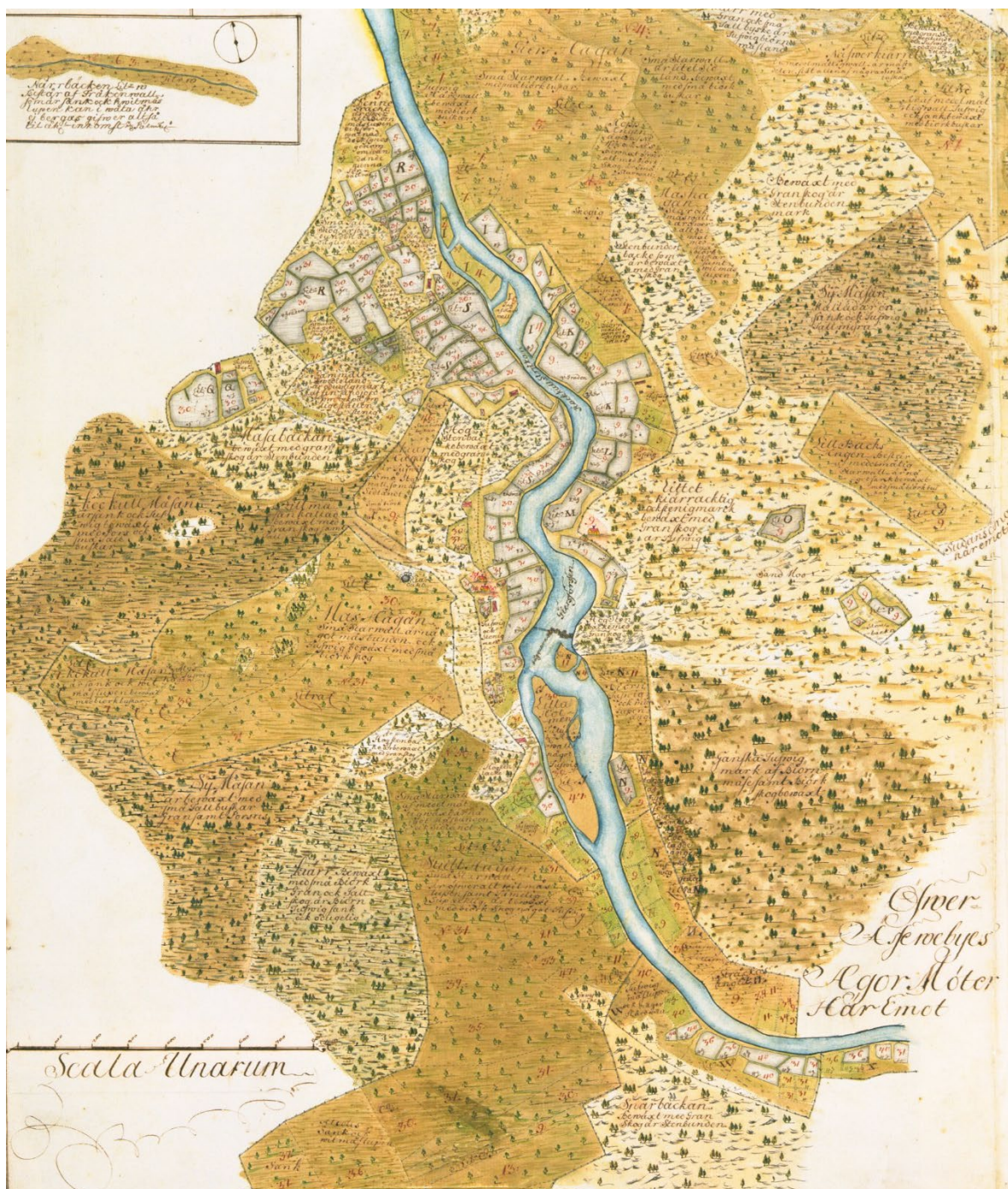

Bild 14: Jordregisterkarta från 1934. I mitten av bilden syns Gersforsen.

Bild 15 & 16: Ytterse centrum och Åsbackavägen år 1943 och 2024.

Bild 17 & 18: Roskulla, Storgjuto och Åsbackavägen år 1943 och 2024.

Bild 19 & 20: Östfolk, Mattfolk och Påvalsfolk år 1943 och 2024.

Bild 21 & 22: Mossantfolk och Punsar år 1943 och 2024.

Bild 23 & 24: Fors-Gers år 1943 och 2024.

6 KÄLLOR

Torpar- och småstugor i Esse – och något om folket som bodde i dem, ISBN-952-91-5411-9, Esse Hembygdssällskap r.f., 2002.

Yttersesse – Vår och våra förfäders by i ord och bild, ISBN-952-90-6024-6, Yttersesse byaforskningsgrupp, 1994.

Yttersesse – I berättelse och bilder, ISBN-952-90-8153-7, Yttersesse byaforskningsgrupp, 1996.

Paikkatietoikkuna (www.paikkatietoikkuna.fi), 2025.